

JUNEDA
PROJECTE LEADER
2015

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

OBJECTIUS

GUIA D'ESTIL

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

RECULL CARTELLERES DESENVOLUPADES

RECULL FOTOGRÀFIC CARTELLERES I ACTUACIONS

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

INTRODUCCIÓ / PRESENTACIÓ

El municipi de Juneda, així com la comarca de les Garrigues, en els darrers anys han vist com augmentava el nombre de visitants. Un increment degut als nous atractius turístics i paisatgístics, i la seva situació territorial, característiques que encaixen perfectament en un nou model de turisme, que busca la **tranquil·litat**, la **proximitat**, el **gaudi** però també **aprendre** i **conèixer**.

La proposta tècnica d'aquest projecte pretén la conservació i posada en valor del patrimoni a través de la senyalització interpretativa. Així mateix, deixa la porta oberta a una futura connexió amb les rutes de municipis veïns de Les Borges Blanques, Puiggròs, Cervià de les Garrigues i Casteldans (Les Garrigues), Puigverd de Lleida (Segrià), i Torregrossa (Pla d'Urgell), amb qui comparteixen un mateix territori, patrimoni i història, per tal de crear un producte més ampli que reforci un projecte de desenvolupament econòmic i sostenible del territori.

OBJECTIUS

OBJECTIUS

L'objectiu del present projecte és el foment del turisme de qualitat a partir de la conservació i posada en valor del patrimoni rural, mitjançant la creació, ampliació i modernització de quatre rutes temàtiques patrimonials ja existents. Es tracta de crear tres rutes enllaçades entre sí, fomentant una xarxa de senders per a bicicleta i/o a peu. Aquestes rutes fomentaran la conservació i posada en valor dels elements patrimonials que s'hi trobin. A més de recuperar un patrimoni públic i de promocionar el turisme sostenible al municipi i a la comarca (senderisme, turisme de natura, turisme cultural, històric i artístic, BTT, etc.).

OBJECTIUS GENERALS:

- Dotar el municipi de Juneda amb mecanismes per al millor coneixement del seu patrimoni.
- Oferir al visitant un eina per a què pugui fer una visita en les millors condicions i facilitar així la seva interpretació.
- Reforçar el concepte del municipi de Juneda com indret turístic sostenible i amb un gran valor patrimonial tant des del punt de vista natural com cultural.
- Involucrar la població local i les entitats en els projectes del poble i la seva vinculació històrica, cultural i paisatgística.
- Promoure l'economia a través de la dinamització turística de qualitat.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- Interpretar diversos elements patrimonials mitjançant senyalització informativa. Posada en valor del patrimoni rural del territori.
- Netejar i adequar els elements patrimonials que estiguin en deteriorament, garantint l'accessibilitat als visitants i a la ciutadania en general.
- Crear una xarxa de senders senyalitzats que comuniqui amb els tots els nuclis de Juneda, garantint un equilibri territorial. Creació d'infraestructura turística (punts informatius a l'aire lliure).
- Desenvolupament d'un itinerari turístic que aprofita la potencialitat del territori:
 - La Banqueta- Ruta de l'aigua
 - Ruta entre Canals
 - Juneda històrica

GUIA D'ESTIL

GUIA D'ESTIL

TIPOGRAFIA CORPORATIVA I ESTIL EDITORIAL

GRAVUR CONDENSED BOLD
Per al nom del projecte.

Juneda

GRAVUR CONDENSED BOLD
Per al títol de la secció.

Presentació

GRAVUR CONDENSED
Per a text descriptiu.

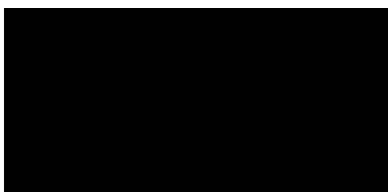
Aconseguir que els espais siguin la màxima i millor expressió en si mateixos, fer que tinguin el seu reconegut protagonisme i que això es pugui reflectir en un impacte directe, tant en l'individu com en la societat. Aconseguir que els espais siguin la màxima i millor expressió en si mateixos, fer que tinguin el seu reconegut protagonisme i que això es pugui reflectir en un impacte directe, tant en l'individu com en la societat.

COLORS CORPORATIUS

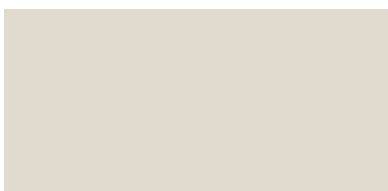
CAPÇELERA I FONS PLAFÓ
CMYK 02. 70. 72. 0

TEXT
CMYK 0. 0. 0. 100

COLOR SECUNDARI 1
CMYK 15. 12. 21. 0

COLOR SECUNDARI 2
CMYK 0. 0. 0. 60

MUNTATGE DEL DISSENY SOBRE PLAFÓ

Juneda

La vila de Juneda es troba situada al nord de la comarca de les Garrigues, a tocar de les comarques veïnes del Pla d'Urgell i del Segrià. La Juneda que coneixem actualment va néixer a mitjà del segle XIX, un va desenvolupar la vila closa i recinte emmurallat. La vila creixia a fora de les muralles, cap a terres més planes, urbanitzant el que avui coneixem com el carrer del Foment, amb més de trenta cases de planta baixa i planta pis, que han creat unes de les imatges més conegudes de Juneda.

El poble, però, no s'acabà en aquest punt, amb que va créixer fins a tocar del torrent de la Feresa i va va desenvolupar entre mitjà segle XX i el XXI, la Juneda que coneixem actualment.

Sorint dels carrers de Juneda, podem descobrir el passat arrelat de la Banqueta, resseguint la quarta seqüència del canal d'Urgell i que ens mostra al seu entorn un magnífic patrimoni industrial i natural vinculat amb la construcció del canal al segle XIX.

Una de les altres meravelles del municipi la trobem a l'espai natural protegit de Bessons, un dels més espectaculars vistes del territori. L'abundant fauna de rapinyaires, aïll com una espectacular sèrie dels paisatges garriguencs, que contrasta amb el paisatge de regadiu abocat una col·lectivitat al nord.

El municipi es ofereix un ventall d'experiències a l'entorn del patrimoni cultural i natural.

Banqueta

Benvinguts

La Vila Closa

L'antic recinte emmurallat de Juneda és un dels símbols de la vila. Es tracta d'un conjunt urbà format per carrers amb un traçat irregular i fortada prop de l'urbanisme medieval, amb una zona emmurallada que envolta el lloc del castell, anomenat popularment la Casa de la Vila antiga fins a finals del segle XX, fou el centre de l'activitat política, comercial i religiosa. Fruit d'això, encara hi podem trobar elements patrimonials d'interès, com ara algunes cases d'habitatges renaixentistes com Cal Dada, Cal Solà o Vila la Ramona, amb grans portals adossats, el por de que el portal de Llanera (l'únic portal que es conserva actualment) i resta de la muralla.

Dinamitzat patrimonial que s'ha parlat del seu desenvolupament de l'entorn arqueològic i del seu entorn, que s'observa al carrer del Carrer. Juneda, però, un mur de fusta recinte abocat al marjal carrer, que es desenvolupà el 2015 després de l'enderroc d'un edifici. A part d'això, les intervencions de millora en el conjunt de la vila s'han tornat a dignificar un espai que havia restat solitari durant molts de temps.

Plannell Poble

Eixample

Amb l'evolució demogràfica de final del segle XIX i principi del segle XX (de 1.015 habitants el 1858 a 3.884 el 1920), Juneda creix, des d'un punt de vista urbà, vers el carrer de la Font, que envolta l'edifici principal al sector del qual s'ubiquen els nous habitatges al llarg del segle.

En aquests entorns més ben planificats, situats en una zona plana, amb edificis totalment alineats als que hi havia a la vila closa. Les primeres cases construïdes a la zona es caracteritzen per una planta baixa i planta pis amb moltes finestres; ràpida per a les parets i fusta per a les bigues. Ja a finals del segle XX, es convertí en l'espai on desenvolupà vida la vida social, comercial i cultural.

També s'hi construïren molts d'edificis, fruit de la pujada del sector arrel. No hi faltaren edificis vinculats a la cultura, com ho és l'edifici del Foment.

En canvi, actualment els edificis d'aquella època no han tingut, amb algunes variacions, amb nous edificis i places, que ha arribat avui en dia.

Plannell Municipi

Església parroquial de la Transfiguració del Senyor

Església de planta rectangular de creu latina amb un creuer i coronat i un gran absotri. L'edifici està format per tres naus dividides en sis pilars, amb la nau central més elevada que la resta coberta per una volta cilíndrica d'arc torç i l'absotri amb feixat de la llança, d'aquí necessària amb elements del barroc, després de la porta central, d'arc de mig punt, guardada per dues columnes d'arcades de basos melancòlics i amb capitells. L'interior consta d'un paviment de mosaic, pintures de gran qualitat amb escenes, fuster major i altars encara emprats en les seves laboros del gòtic barroc. El campanar és rectangular, de planta quadrada i coronat, fruit d'això que el frontis de planta gòtica.

HISTÒRIA

L'església es començà a construir l'any 1742 i fou consagrada el 1749 per Gregori Salas, bisbe de Lleida.

Dura guerra, completada amb un altar major barroc construït el 1789 per l'escultor Antoni Dolzans, que fou destruït durant la Guerra Civil. Es considerava una plaça dels altars de la Catalunya del segle XIX.

Ruta Entre Canals

Ruta que transcorre pel sud-oest del terme municipal de Juneda. Seguint l'itinerari que porta als Bessons, arriba a la Casella del Tot Aquel petit edifici era la casa dels antics canalers.

Seguint les indicacions, podem pararnos al canal d'Urgell, fins a arribar al binger, construït el 1838.

L'itinerari recorre durant un quilòmetre l'entorn del terme de les Borges Blanques, on trobem l'antic molí del Mas Rog, diferent salt d'aigua i petit embassament.

El continuem el recorregut una petita fins a trobar un petit abocament en canals però que no a finals del segle XIX es anava desenvolupant després el canal de Vilatorrada i l'entorn de Cal Juneda. Hi ha una vista espectacular de la vall del torrent de la Feresa i del pasatge de l'entorn.

El darrer element patrimonial d'interès del recorregut és el molí del Mas Rog, un dels molins antics del territori de la Feresa, en actual ús des de l'any 2000, quan va ser restaurat i tornat cap a Juneda, és possible que poguem observar diferents usos i rapinyaires plantant per la zona.

Parc de la Banqueta

Aquest parc de un dels espais més atractius de Juneda. El recorregut el marca la quarta seqüència del canal d'Urgell, construïda al mateix temps que el canal, entre el 1853 i el 1855.

Paralela a la seqüència, hi ha una gran diversitat d'arbres construïda per arbres, arbres, palanques o arcs que formen un espai natural d'espacial interès on podem trobar fauna tan diversa com els trinitats, abelles, la porra d'argel, el picot verd, la sala d'argel.

Aquesta infraestructura ara ha donat un important patrimoni: cases, esglésies, torres, ponts, salts d'aigua, etc. No un petit nombre de els salts de la primera i la segona seqüència, no és pas, salt, construït en la temporada del reg, en què la quarta seqüència va planea i és un veritable espectacular.

A l'espai dels Naus Salts, comença un recorregut que ens portarà de tornada a Juneda i que ens permetrà observar altres elements vinculats amb l'aigua i el territori de la Feresa, de molta importància en la història de Juneda, el molí de la Banqueta, els antics cellers públics i el molí de Ban.

Informació i serveis

RESTAURACIÓ

- Bar Ca la Nua 973 151 047
- Bar de la Font de la Vila 973 150 541
- Bar del Casal d'Orca 973 150 003
- Bar Molí de la Vila 973 150 232
- Bar Restaurant 973 150 162
- Bar-Restaurant Turist 973 150 398
- Restaurant Torred 973 150 388

ALOJAMENT

- Gracia Hostels La Maresanya 973 150 030
- Gracia Hostels Les Garrigues 973 150 417
- Residència-Casa de Puig La Nua 973 150 022

ESPORTS

- Camp d'Esports i patinatge municipal 973 151 252
- Zona Karting 973 438 154

PRESTACIÓ

- INICIO Plannell i Tauler Juneda (2014)
- GDGUA Plannell Benvinguts (2014)
- GDGUA Plannell Benvinguts (2014)
- GDGUA Plannell Benvinguts (2014)
- GDGUA Plannell Benvinguts (2014)

Juneda

Planxa perforada (mostra)

SENYALÈTICA DESENVOLUPADA

Vila Closa

1

Juneda

Conjunt urbà monumental format per carrers amb un traçat estret i tortuós propi de l'urbanisme medieval, amb una zona costeruda que envolta el turó del Calvari, anomenat popularment la Costa.

Malgrat que la tradició popular ubicava l'origen de la població en el carrer del Pinell, el cert és que probablement se situà en l'illa de cases compresa entre els carrers del Calvari i Carnisseria, la travessia del Calvari i la plaça de les Tres Creus. Marquen el seu perímetre exterior l'actual carrer de Sant Joan, la plaça de l'Església, el carrer de Torregrossa i el carrer del Bas.

2

Foto aèria de la Vila Closa

Història

El poblament històric de la vila closa se situà en el turó del Calvari, la Costa, proper com era al torrent de la Femosa, envoltat de terres que es destinaven a l'agricultura. L'orografia del terreny permeté la construcció d'un recinte emmurallat amb torres que assegurava un espai defensiu que configurà el nucli històric de la població.

De la vila closa es conserven parts dels murs que l'encerclaven, el portal de Lamacra —un dels portals d'entrada al recinte emmurallat—, el centre històric amb un tipic traçat urbà medieval i les restes d'una torre de vigilància. Sobre la població sabem que el 1143 Juneda tenia 130 habitants, un número que augmentà fins al 1365, quan arribà als 305, i, tot i que sofrí una sotragada a finals de segle amb un desastre fins als 225 habitants el 1376, el nucli es recuperà fins a assolir els 610 el 1582.

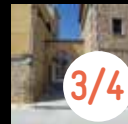
Elements d'interès

Font de Gel
Sota el porxo de les Tres Creus. Es troba en un estat de conservació excel·lent, ja que fou restaurat l'any 1982. Documentat malgrat no presentar cap plaça superior d'una 8 metres de diàmetre i està cobert per una cúpula.

Mur del recinte de l'antiga església
Al carrer del Calvari, se ben visible un mur recentment restaurat que forma part del conjunt de torres, pedres i camentins del poble. Aquesta fou claudicada al carrer amb la construcció a mitjan segle XIX del temple actual.

Portal de Lamacra
El únic portal que es conserva de la vila closa. Es tracta d'un portal adovellat ornat que es conserva també com el porta d'entrada, ja que encara porta el nom que portava a aquesta localitat fins a la darrera restauració: Nova Vila Closa. Aquestes estructures que suportaven els sostres interiors.

3/4

Casa Batet
Un dels edificis més interessants de la vila closa pels seus elements arquitectònics, així com per la seva història. Tot i que data de començament de l'edifici original, encara s'hi veu clarament l'estructura geminada a la façana del carrer Carnisseria. Fou seu de l'ajuntament de la vila fins a l'any 1873.

Vila la Ramona
Al carrer del Pinell hi trobem un dels edificis que més han conservat la seva tipologia arquitectònica original. Construït el 1523, ja que té inscrit un data d'una finestra, presenta un portal adovellat de mig punt amb un escut a la dovella central. A la planta de sota hi trobem una finestra renaixentista i moltura dentada. Destaca pels seus carreus de pedra ben treballats i alineats.

Casa Guio
Arquitectònicament és molt semblant a la vila Ramona. És fet de carreus de pedra ben treballats i alineats horitzontalment, presenta un gran portal adovellat de mig punt i destaca per les obertures de la planta de pedra. Fou construït al segle XVI i al començament tingué la funció d'hospital. En aquest període, i segons la tradició, el rei Ferris II s'hi refugià durant la seva estada a la vila.

Cops
Durant les obres de remodelació realitzades a l'any del 2015 de l'espai ubicat a la travessia de la Carnisseria, van descobrir diversos murs dels segles XVI i XVII que s'utilitzaven com a rebost del gran veí. Destaquen per la seva volta de maons en forma de cúpula. Aquests elements eren comuns per tota la vila closa.

5

1. Identitat corporativa i colors espais urbans.

2. Tractament de l'imatge per tal de reflectir els límits de la vila closa històrica de manera visual i senzilla. En aquest cas és una imatge aèria aconseguida mitjançant un Drone.

3. Fotografia de detall.

4. Tota fotografia aporta contingut informatiu a la gràfica. No s'utilitza imatge per omplir espai.

5. Mapa d'ubicació dels principals punts d'interès del municipi. Aquest mapa ha estat desenvolupat específicament pel projecte.

Molí de la Bardissa Juneda

L'edifici del molí compta amb una superfície de 400 m², aproximadament, i és construït amb pedres de mides diverses unides amb morter de calç.

La primera planta estava dedicada al molí i encara s'hi conserven fragments de la bassa, la mola sotana, un gran pilar de pedra per a l'embigat, el cacau o túnel per a les rodes hidràuliques o les escales de pedra vers el segon pis. Aquesta segona planta estava ocupada per l'habitatge del moliner, dividit en tres espais: la cuina i l'lar de foc, el menjador sala d'estar i una habitació. De l'exterior de l'edifici destaca el jardí, un mur de pedra de l'antiga bassa, un pou cilíndric de pedra i el túnel del cacau i la seva arcada de pedra.

Foto aèria del molí de la Bardissa i canal de desguàs del molí

Segles d'història

Documentat ja al segle ^{xv}, funcionà com a molí fariner gràcies a la seva proximitat amb el torrent de la Femosa, aprofitant mitjançant la sèquia molinal dita de la Bardissa. Antic molí de la baronia dels Cardona, al segle ^{xv} pertanyia a Andreu Ferrer, d'Arbea, i al seu fill Miquel, fins que el vengué a la vila de Juneda. Al segle ^{xv} l'adquirí la família Guà Triquet, de les Borges Blanques, per passar després en règim d'arrendament, al matrimoni Serra Bardagí de Juneda i, finalment, als actuals propietaris, la família Garsaball de les Borges Blanques, des del 1894 fins avui dia. El molí comptava amb quadres, corral o hort, habitatge per al moliner, cuina i bassa d'aigua, a més de dues moles i el cacau. Al segle ^{xv} el complex fou ampliat però als anys trenta del segle ^{xx} el molí va ser desmantellat. Durant la Guerra Civil el molí serví de refugi a famílies i religiosos de les Borges Blanques.

El canibal que mostra com arriba l'aigua al molí

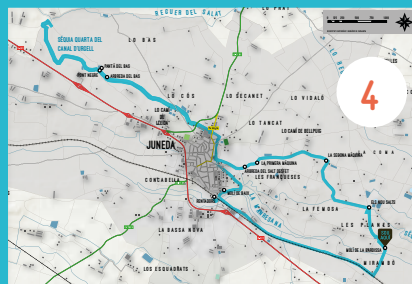
La peixera i la sèquia molinal

Per fer funcionar el molí, aquest necessitava aigua. Com que s'ubicava en una zona on els cursos fluvials són escassos i poc regulars (el torrent de la Femosa respon a aquesta característica), era necessari crear una infraestructura que permetés disposar d'aigua per al molí. Aquesta infraestructura es basava, principalment, en la construcció d'una petita resciosa o peixera que servís per acumular aigua en aquell punt, i poder derivar-ne una part a través de la sèquia molinal cap a la bassa del molí. De la peixera original, poca cosa en queda, solament la ubicació. Pel que fa a la resta, ha estat canviada per una estructura més moderna.

La peixera es troba al terme de les Borges Blanques, al límit amb el de Juneda, i la sèquia recorre aproximadament 1 km fins a arribar al molí.

Resciosa on veia la sèquia que porta aigua al molí

1. S'ha utilitzat un color corporatiu específic per identificar les rutes individualitzades.

2. S'ha utilitzat diferents formats i recursos fotogràfics especials. En aquest cas s'ha utilitzat una vista aèria mitjançant l'ús d'un Drone, completat amb una fotografia de detall.

3. Inclusió d'il·lustracions ideals que facilitin la comprensió d'elements individuals o del conjunt d'un sistema hidràulic d'un molí com en aquest cas.

4. Igualment, aquest mapa topogràfic ha estat treballat específicament pel projecte per ressaltar els elements d'interès a l'hora que mostrem la informació necessària de l'entorn.

Vinferri

1

Juneda

El Castell i Ermita

Els tres han arribat pocs hectòmetres materials d'aquest important espai patrimonial, que havia estat format pel castell de Vinferri, l'ermita de Sant Jordi...

2

Historia

Ciutat al nord-oest del terme municipal, la partida de Vinferri forma un important conjunt patrimonial juntament amb el poblament de l'edat del bronze de Moliner i la resta de jaciments de la vall de la Femosa...

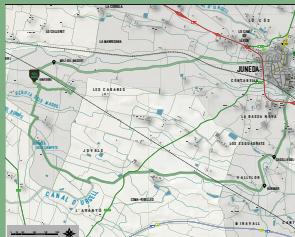
Jaciments de la Femosa

Pel que fa al conjunt de jaciments de la vall, la riquesa arqueològica que representa abraça cronològicament del Paleolític fins a arribar a l'Edat Mitjana...

3

Planell

1. Color corporatiu específic de la ruta, homologat a les característiques d'espai natural que obliga la seva instal·lació.

3. Ús d'elements gràfics i esquemàtic que simplifiquin la comprensió del visitant, que obliguen a un procés previ de concepció de l'element.

2. Hem utilitzat imatge d'arxiu, prèvia recerca, les quals obliguen uns esforç de temps de recerca i drets d'imatge importants però que ofereixen una visió molt agraïda pel visitant qui descobreix l'entorn que veu amb ulls del passat.

RECULL CARTELLERES DESENVOLUPADES

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Benvinguda
Mida gràfica: 1455 x 1210,5 mm

Juneda

La vila de Juneda es troba situada al nord de la serra de les Garrigues, a tocar de les comarques veïnes del Pla d'Orgall i del Segrià. La Juneda que coneixem actualment va néixer a finals del segle XVII, en es va desenvolupar la vila closa a partir d'una vila més antiga que es troba a la zona de les Planes, cap a terres més planes, arribant al que avui coneixem com el carrer dels Parres, amb més de trenta carrers de diferents estils arquitectònics, que han crescut amb els molts més conjunts de Juneda. El poble, però, no s'edificà en aquest punt, sinó que va créixer fins a tocar del torrent de la Farnosa i es va configurar entre mitjan segle XVIII i el segle XIX amb la Juneda que coneixem actualment.

Sortint dels carrers de Juneda, podem descobrir el passatge arbrat de la Banqueta, recorregut la quarta època del canal d'Orgall i que ens mostra al seu entorn un magnífic patrimoni industrial i natural vinculat amb la construcció del canal al segle XX. Una de les altres meravelles del municipi la trobem a l'espai natural protegit de Bessons, on destaquen les espectaculars vides del bosc, l'abundant fauna de rapinyaires, així com una vegetació típica dels paisatges garriguesos, que contrasta amb el paisatge de roques al voltant que quedava al nord.

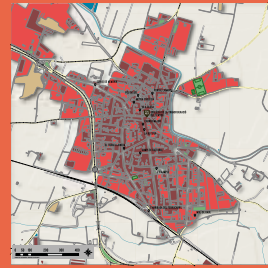
El municipi és ofereix un ventall d'espècies i a l'entorn del patrimoni cultural i natural. Gaudeix!

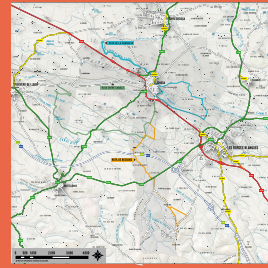
Foto de Juneda, Benjunt

Benvinguts

Plànol Poble

Plànol Municipi

La Vila Closa

L'entorn recinte emmurallat de Juneda és un dels símbols de la vila. Es tracta d'un conjunt urbà format per carrers amb un traçat estratègic i fortissimament defensiu de l'urbanisme medieval, amb una zona emmurallada que envolta el fort del castell, anomenat popularment la Cloça.

Des de l'edat mitjana fins a l'inici del segle XIX, fou el centre de l'activitat política, comercial i religiosa. Fruit d'això, avui podem trobar elements patrimonials d'interès, com en alguns casos d'importància internacional com Cal Suro, Cal Riera i Vila Ramona, amb grans portals adrejatats, el pou de gel, el portal de Lanera (l'únic portal que es conserva actualment) i recinte de la muralla.

D'aquest patrimoni que s'ha perdut, cal fer un esment especial de l'artiga segona medieval i del campanar, que s'ubicava al carrer del Calvari. Resta, però, un mur de l'antic recinte situat al mateix carrer, que es data del XVII segles de l'entorn d'un edifici.

A poc a poc, les intervencions de millora en el conjunt de la vila closa tornen a dignificar un espai que havia restat solitari durant molt de temps.

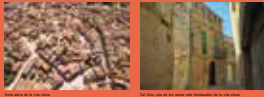

Foto de Juneda, Benjunt

Eixample

Amb l'explosió demogràfica de finals del segle XVIII i principi del segle XIX (de 1315 habitants el 1838 a 3.984 el 1920), Juneda creix des d'un punt de vista urbà, vers el carrer de la Font, que envoltava l'espai principal al voltant del qual s'edificaven els nous habitatges al tombant de segle.

Els carrers són més ben plantats, situats en una zona plana, i amb edificis totalment diferents als que hi havia a la vila closa. Les primeres cases construïdes a la zona es caracteritzaven per una planta llarga i activa amb materials pobres: fusta per a les parets i fusta per a les bigues. Ja a l'inici del segle XX, es convertí en l'espai on creixia tota la vida social, econòmica i cultural.

També s'hi construïren molts d'edificis, fruit de la pujada del sector oliu. No hi faltaren edificis vinculats a la cultura, com fou el Teatre de Foment.

Els carrers actuals són herència d'aquell passat no tan llunyà que, amb algunes variacions, amb nous edificis i plantes, ara hi arriba amb un pla.

Foto de Juneda, Benjunt

Els Bessons

Des dels antics muntadors de Juneda, comença un itinerari senzillat fins a l'espai natural protegit dels Bessons. Aquest espai consta de 425 hectàrees i es caracteritza per un paisatge típic garriguesc, amb brollers i garrigues, fragments de boscos d'alzina, prats i canyacars, combinats amb conreus com l'olivera, ametllers, cereals i vinya.

És l'habitatge de diferents rapinyaires, entre els quals destaquen l'aguila cabarrada, l'aguila deurella, l'aguila morisca, l'aguila, el falcó i el serpage. Abundant gran quantitat de rapinyaires s'expliquen per l'abundància en aquest territori de conís i perdus. També hi podem trobar espècies de caràcter estepari, com el pigall, el torró i el colt negre.

Hi trobem un patrimoni cultural ric i divers. A la part inicial destaquen les infraestructures del canal d'Orgall. La mesura que poc a poc per des d'altres, trobem les masses monumentals de Miravall i l'Espuny, que ens condueixen fins als pics dels Bessons. Finalment, cal destacar les construccions de pedra seca, símbols de la comarca, que trobem per tot arreu. Un cop a dalt, podreu gaudir d'una vista espectacular del territori.

Foto de Juneda, Benjunt

Església parroquial de la Transfiguració del Senyor

Església de planta rectangular de creu llatina, amb un cobertori entornat i un gran presbiteri. L'estructura està formada per tres naus dividides en sis pilars, amb la nau central més elevada que la resta i coberta per una volta d'aresta d'arc torçat i llunetes amb finestrals.

A la façana, d'estil neoclàssic amb elements del barroc, destaca la porta central, d'arc de mig punt, guardada per dues columnes corintis bates multilobulades i amb capitells.

L'interior consta d'un paviment de mosaic, plaustre de grans capellets amb comica, faltar major i altres menors esculpides en les naus laterals de gest barroc. El campanar és volutat, de planta quadrada i construït, tant aquest com el frontó, de pedra picada.

Foto de Juneda, Benjunt

Ruta Entre Canals

Ruta que transcorre pel sud-oest del terme municipal de Juneda seguint l'itinerari que porta als Bessons, arriba a la Caseria del "No. Aquest punt edifici era la casa dels antics canalers.

Seguint les indicacions, continuem paral·lels al canal d'Orgall, fins a arribar al bòquer, construït el 1938.

L'itinerari recorre durant un quilòmetre l'encanament del terme de les Borges Blanques, on trobem riuets molt del Nou Reg, diferents salts d'aigua i petits embassaments.

Si continuem, el recorregut ens porta fins a Venfent, un indret actualment en ruïnes però que fins a l'inici del segle XX encara conservava temples al capdell de l'indret i el temple de Sant Jordi. Hi ha una vila excèntrica de la veu del torrent de la Farnosa, del paisatge de Venfent.

El tercer element patrimonial d'interès del recorregut és el molí del Masot, un dels més antics del torrent de la Farnosa, en estat ruïnós des de l'any 2000, que es va ensorrar. Tornant cap a Juneda, és possible que pugueu observar diferents aus rapinyaires planejant per la zona.

Foto de Juneda, Benjunt

Parc de la Banqueta

Aquest parc és un dels espais més atractius de Juneda. El recorregut el marca la quarta època del canal d'Orgall, construïda al mateix temps que el canal, entre el 1852 i el 1865.

Paral·lels a la cloça, hi ha una gran diversitat d'arbres construïts per frescos, albars, platans i oms que formen un espai natural d'espècies interès on podem trobar fauna tan diversa com els insectes sabaters, la polca d'aigua, el pirot verd i la rana d'aigua.

Aquesta infraestructura ens fa descobrir un important patrimoni: oseres, espadillers, brollers, ponts, salts d'aigua, etc. No us podeu perdre ni els salts de la primera i la segona màquina, ni els Nou Sants, celebrats en la temporada del reg, en què la quarta època va plana i és un veritable espectacle.

A l'alçada dels Nou Sants, comença un recorregut que ens portarà de tornada a Juneda i que ens permetrà conèixer altres elements vinculats amb l'Orgall i el torrent de la Farnosa, de bastant importància en la història de Juneda: el molí de la Bardosa, els antics muntadors plàstics i el molí de Bar.

Foto de Juneda, Benjunt

Informació i serveis

RESTAURACIÓ
Bar Ca la Nur 973 151 047
Bar de la Font de la Vila 973 150 541
Bar del Caseró d'Orgall 973 150 022
Bar Mirallons 973 150 332
Bar Ramonch 973 150 162
Bar-Restaurant Tisard 973 150 396
Restaurant Torrent 973 150 289

ALLOTJAMENTS
Granja escola La Manresa 973 150 630
Granja escola Les Obagues 973 150 417
Residència Casa de Pagès La Muc 973 150 022

ESPORTS
Camp d'Esports i piscines municipals 973 151 202
Zona Martini 973 454 154

PRODUCCIÓ
INSTITUT PATRIMONI I TURISME LOCAL DE JUNEDA
CEDESA Promotes Turisme Patrimonial
L'ART DE LA MUSEU LOCAL

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Antiga església i cementiri
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Antiga església i cementiri Juneda

Ja no queda pràcticament res de la que durant segles fou l'església de Juneda, ni del seu cementiri ni de la casa rectoral. Des que es va enderrocar a la darreria del segle xx, s'edificaren cases al seu perímetre, mentre que gran part de l'espai de l'església i el cementiri ha restat sense edificar, tal com ens ha arribat avui en dia.

Durant unes obres d'enderroc a l'inici del 2015 d'un edifici situat al carrer del Calvari, es va descobrir un mur fet amb carreus irregulars de pedra que, possiblement, era el de tancament de l'espai. Algunes de les cases adjacents conserven encara alguns elements arquitectònics aprofitats de l'antiga església. Cal fer esment que durant la construcció del cementiri actual s'utilitzaren alguns carreus del vell temple.

Tenim pocs indicis de com podia ser aquesta església, però possiblement tenia una semblança amb algunes esglésies romàniques amb transició cap al gòtic com les que podem trobar en municipis de la plana de Lleida. Es tractava, doncs, d'un temple de petites dimensions (per l'espai que ocupava), amb capacitat per a unes cent persones aproximadament.

Vista aèria de l'espai que havien ocupat l'antiga església i el cementiri.

Història

Construïda al segle xii, s'edificà a sobre d'un espai de culte anterior, potser una masquia o un temple paleocristià, i tenia adossat un cementiri. De l'església antiga, dedicada a sant Salvador, en tenim constància documental des del segle xi fins al segle xiii i cal destacar-ne la diversitat d'altars i la riquesa sculptòria. Així, al segle xi consta l'altar major, el del Corpus Christi, el de sant Joan Baptista i encara un altre dedicat a sant Bartomeu. Al segle xii s'afegiren els altars a la Verge Maria, sant Llorenç i sant Antoni. L'apogeu arribà al segle xiii, quan consten fins a nou altars, entre els quals, a banda dels abans esmentats, estan documentats els dedicats a sant Miquel, Arcàngel, sant Emeteri i sant Celdoni, santa Maria del Roser o sant Sebastià. Des d'aleshores els altars es reduïren i el 1637 es limitaren a sis: l'altar major de Sant Salvador, la capella del Sant Crist, Nostra Senyora del Rosari, la capella de l'Assumpció de Nostra Senyora, la capella de Sant Esteve i la capella de Sant Emeteri i Sant Celdoni.

A mitjan segle xiii, la necessitat d'un espai més ampli per al culte provocà la construcció del temple actual. A partir d'aquell moment, l'antiga església s'abandonà i començà una ràpida degradació del conjunt. Els seus carreus foren utilitzats en la construcció de nous edificis, fins al punt que solament hi quedà un solar, tal com ens ha arribat avui dia.

Mur descobert l'any 2015, que formava part de l'antic temple.

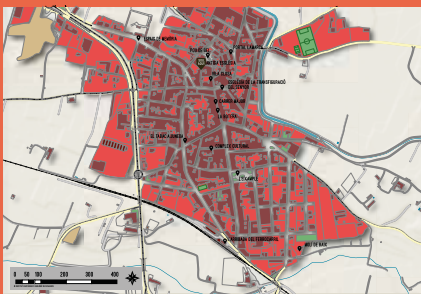
Detall del fragment de l'antiga església que es conserva al Museu Arqueològic i Etnològic de Juneda.

Ubicació

Ocupava l'espai entre el carrer del Calvari i la costa del Rector (avui conegut com el Tambor del Bru). Cal imaginar-nos, per al sector de la costa del Rector, un mur de tancament aprofitant el desnivell, que tancava la via closa. Pel sector del carrer del Calvari, hi devia haver l'accés natural cap al temple i el cementiri.

El sector en el qual es mostra la ubicació de l'església dins la vila closa. El label "Juneda" (Dax 0194) s'identifica, documentalment i cartogràficament, amb l'actual Juneda. (Dax 0194).

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Carrer Major
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Carrer Major

Juneda

Carrer dels Perxes

Aquest carrer es caracteritza pels habitatges amb una primera planta sostinguda per un porxo situat a la planta baixa. El conjunt de porxos està format per trenta-un arcs de pedra, repartits divuit a la vessant nord i tretze a la vessant sud. La diversitat estilística i la varietat de materials responen a les diverses èpoques constructives. Així, trobem arcs apuntats, de mig punt, escarsers, rebaixats o carpanells. Podem trobar-n'hi de pedra esculpida unida amb morter, de maó massís d'argila vermella o amb arrebossat per evitar humitats i com a aïllant tèrmic. Com a dada curiosa, només un porxo neix directament del terra ja que la resta s'erigeixen sobre bases o peanyes.

Vista aèria del Carrer Major amb la Vila Closa al fons.

L'evolució del carrer

Un dels primers carrers situats al barri extramurs de la vila closa, antigament era part del camí de la Font, en direcció al torrent de la Femosa, on les terres eren més fèrtils i planeres.

Aquest carrer es desenvolupa davant del portal de la Camisseria i anà formant un raval. Mirant els arcs del carrer, es pot interpretar l'evolució arquitectònica d'aquest, a causa de la seva gran diversitat amb edificis que van del segle XVI al XIX. Tot i això, la majoria d'arcs es comencen a bastir al segle XVIII.

Més enllà de la importància patrimonial, aquest carrer ha estat sempre important per als junedencs, ja que és un punt on es concentrava la vida religiosa, comercial i administrativa del poble.

Vista general del Carrer Major l'any 1913. Font: Foto Documental de Juneda.

Vista interior dels porxos. Font: Foto Documental de Juneda.

Vista del Carrer Major. Font: Foto Documental de Juneda.

Vista general del Carrer Major. Font: Foto Documental de Juneda.

Destaquem

Cal Fusteret

(núms. 22-24)

És l'edifici més important del carrer. Es tracta d'un arc gòtic, singularment apuntat.

Cal Renyó

(núms. 19-21)

Conjunt de tres arcs on destaca el central d'arc carpanell, datat el 1703, que ambdós costats té en els dos laterals, més petits i baixos. Cal destacar-ne els sostres.

Cal Calzet

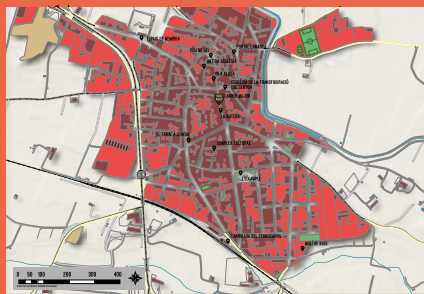
(núms. 30-32)

Dotz d'arc de mig punt amb el fust de les pilastres tallat a veu d'arc. És molt característic dels números 30-31.

Cal Saprià

Es de les poques cases que no presenten porxo. Tot i així, els dos arcs laterals són molt característics per la seva monumentalitat. Fou construïda a finals del segle XIX (1793).

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: L'eixample
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

L'eixample

Juneda

Creixement urbà

Amb l'explosió demogràfica del final del segle XIX i l'arribada del ferrocarril el 1878 Juneda creix, des d'un punt de vista urbà, vers el camí de la Font, que esdevé l'eix principal al voltant del qual s'edifiquen els nous habitatges al llarg del segle XX. El camí passà a ser un carrer i el seu tram fou perllongat fins arribar a l'estació de trens, connectant d'aquesta manera la modernitat del ferrocarril amb la tradició del nucli antic. Hi funcionaven fins a cinc molins particulars d'oli, dels quals encara es conserva l'edifici dels números 60 (Cal Dionís) i 79 (Cal Rector).

A llarg del carrer es troben la Biblioteca Joan Duch, on abans hi havia l'edifici del Foment, la plaça Catalunya, on hi havia hagut l'Host de les Monges, l'edifici de les Escoles Nacionals i l'antiga font de la Canonada, d'on ve el topònim del camí.

Vista de l'Eixample des del final del Camí de la Font

Carrer de la Font l'any 1913. Fotografia d'Enric Sureda. Fons Foto Documental de Juneda

1900 del carrer de la Font, amb el carrer Major al fons. Foto del segle XX. Fons Foto Documental de Juneda

Carrer de la Font, final dels anys setanta del segle XX. Fons Foto Documental de Juneda

Context urbà

L'expansió urbana vers la zona del camí de la Font fou paral·lela amb el camí de Castellidans i creà un espai edificat compacte. El creixement demogràfic del final del segle XIX feu passar de 1.015 habitants el 1836 a 3.864 el 1920 i el cost de la construcció de les cases en les zones costerudes i tortuoses del nucli antic decantà els nous habitants vers les zones planes i fèrtils del camí de la Font.

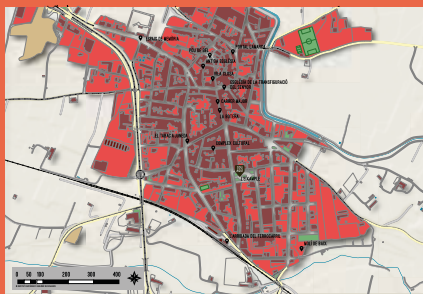
Plànol d'ordenació de la vila de Juneda de Josep Ripet i Bosch (1924)

Les cases

Les primeres cases construïdes a la zona es caracteritzaven per una planta llarga i estreta amb materials pobres: tàpia per a les parets i fusta per a les bigues. L'estructura interna de les cases era d'una primera planta amb habitació a manera de sala d'estar, passadís en un costat a la vora del qual s'habilitaven els dormitoris, i al final un menjador amb cuina que comunicaven, al seu torn, amb un corral d'accés mitjançant una escala. La planta baixa, pensada per al treball, constava d'un passadís que permetia accedir a la pastera, l'estable i la corralina. Depenent del poder adquisitiu de la família es podia habilitar una avorçada a la planta baixa per a resguardar-hi el carro o realitzar-hi tasques amb llum natural.

Planta d'una habitació de l'Eixample de Juneda. Font: Josep Maria Ribagorda Oliver, Els carrers de Juneda, 1981

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El tabac de Juneda
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

El tabac de Juneda Juneda

Els orígens

El tabac es començà a cultivar a Juneda de cara al comerç als anys vint del segle passat. En aquella època ja destacava per la qualitat de les seves fulles i venia gent de Barcelona a comprar-ne. Però l'eclipsació comercial d'aquest or moreno no arribà fins que, a causa de les dures condicions de vida de la postguerra, les classes humils van utilitzar el tabac com una forma de garantir-se uns ingressos extra a través de l'estraperlo. Aquest mercat negre de tabac té un punt d'inflexió amb la fundació de Tabacs Juneda el 1943 per part de Domingo Castelló, "el fragat", i la seva muller Carme Solanes, que començaren a vendre caliquenyos a Fraga i a les mines de Mequenusa.

Caixa de puros de Tabacs Juneda amb alguns exemples de puros artesanals.

Els anys de bonança

Tot i que la família Castelló es traslladà a Barcelona a causa de les pressions policials que rebien, quan el fill Llibert Castelló trobà feina a la bòbila de Miralcamp decidiren fer el viatge de retorn i van agafar les regnes del bar Hollywood com a tapadora del negoci del tabac. Arran del monopoli que exercia la Tabacalera, la família Castelló havia de comprar d'amagat el tabac que la pagesia junedesa cultivava entre les plantes de panís. Les dones que treballaven a l'empresa, originàries d'Arbeca, Juneda, Puigverd o Torregrossa, s'enduien el tabac a casa, on el manufacturaven fins a transformar-lo en caliquenyos i el venien a les cases a la nit.

Malgrat alguns ensurts amb la Guardia Civil, el negoci reeixí i durant el franquisme es van vendre grans quantitats de tabac a Arbeca, Bellpuig, les Borges Blanques, Gelida, Puigverd, Torregrossa o Xella (València). Sens dubte, en més es consumí fou a Barcelona gràcies al pis franc d'un distribuïdor de Martorell. Les xifres parlen per si soles: durant els anys de bonança s'arribaren a fabricar vint mil caliquenyos al mes, uns mil paquets. Per això mateix les terres de ponent eren conegudes com la Cuba catalana.

Conjunt d'algunes màquines i eines per treballar el tabac

Màquina per fer les fulles dels puros.

Màquina per tallar els mitjos dels puros.

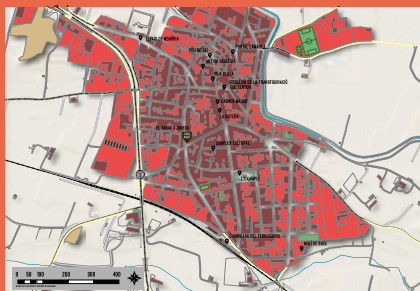
Màquina per tallar les fulles del tabac.

Molle de puros artesanals.

El final d'una etapa

El 1984 hi havia fins a setanta pagesos a Juneda que plantaven tabac i es produïen per collita uns 18.000 kg. Pots ser precisament a causa de l'èxit, l'administració de l'Estat es començà a fixar en aquell negoci i el gener d'aquell any es feu un important decomis de tabac a Llibert Castelló, al qual imposaren una multa de 417.000 pessetes. De la mateixa manera, l'abril de 1993 el Servicio de Vigilancia Aduanera desmantellà la indústria artesanal de puros.

No va ser fins a la Llei de liberalització del mercat de tabac de 1998 que s'obrí la primera escaleta que permeté la legalització de l'empresa el febrer del 2000, la primera de l'Estat. Així, el tabac i legal d'El Indio passava a comercialitzar-se com a Caliquenyos de Juneda i Cigarros Puros de Juneda.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Espais de memòria
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Espais de memòria Juneda

A Juneda hi ha tres grans espais de memòria: uns vinculats a la memòria del republicanisme i l'obrerisme de l'inici del segle xx, uns altres a la repressió durant la Guerra Civil i, en tercer lloc, els dedicats a la memòria vinculada amb el franquisme.

Republicanisme i Obrerisme

Un dels espais de memòria republicana i obrera fou el local i teatre del Centre Republicà al carrer la Font, inaugurat el 1914 i clausurat durant la dictadura de Primo de Rivera.

També cal assenyalar l'edifici del mateix carrer, anomenat la Font de Sant Jordi, seu del Sindicat Únic de Treballadors, afiliat a la CNT. El sindicat va ser temblor de la Societat Obrera La Campesina, l'edifici del qual fou seu social de l'entitat catalanista Palestra, del Partit Obrer d'Unitat Marxista (POUM) durant la Guerra Civil, i després de l'ocupació franquista l'Utilitat Acció Catòlica. De l'etapa de la Segona República destaca també cal Rector, on tingué lloc l'assassinat polític de Ramon Rosinach i Rosinach durant els fets d'octubre de 1934, fet que desencadenà una dura repressió que es saldà amb dotze detinguts, un dels quals fou condemnat a catorze anys de presó.

Local i teatre del Centre Republicà al carrer de la Font. Fons Documental de Juneda

Guerra civil

L'església de la Transfiguració del Senyor també és un lloc de memòria. El 22 de juliol de 1938, en plena Guerra Civil, els revolucionaris cremaren l'arxiu parroquial, totes les imatges i el retaule barroc, i convertiren l'edifici en magatzem d'olives. A més, el 2 d'abril de 1938, el bombardeig de l'edifici franquista destruí part del combó de l'església i causà diversos estralls en l'edifici.

En la mateixa línia hem esmentat, el convent de les germanes dominiques fou expropiat i es van cremar les imatges i els ornaments religiosos.

Finalment, de l'etapa revolucionària cal esmentar la partida del Bas, on fou assassinat Ramon Pedrés Escoda, cap del Requeté local, el 26 d'abril de 1938.

Bombament de l'església Sagrada Família a Juneda el 22 de juliol de 1938. Fons: State Maggiore Arxius de la Guerra. Oficina Storica Roma

El franquisme a Juneda

Pel que fa a l'etapa de la dictadura, el franquisme instal·là als anys quaranta un monument dedicat als "Caldos por Dios y por España" a la plaça de l'Església que es traslladà primer a un racó del costat del temple i després al cementiri el 1988. Aquell mateix any s'erigí a prop del primer un monülit "A la memòria de totes les víctimes" de la Guerra Civil i, darrerament, s'instal·là un faristol per explicar el monument franquista.

De la dictadura del general Franco cal esmentar l'assassinat de Bes a tretze joves a Lleida entre 1939 i 1944, d'entre els quals destaca Francesc Saltó Capell, membre del POUM i fundador de la Societat Obrera La Campesina, així com Josep Barriulet Bes, batlle d'ERC durant la Guerra Civil.

Cementiri de Juneda

El cementiri actual de Juneda es va construir el 1948 en substitució del vell, que s'ubicava al costat de l'antiga església del carrer del Calvari, abandonada a mitjan segle xxii, per la construcció del temple actual.

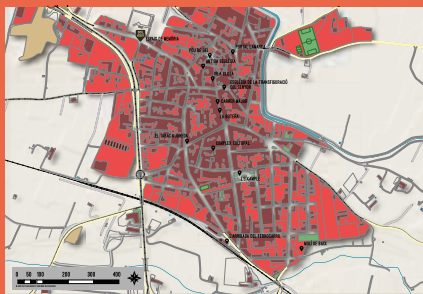
Per a la seva construcció es van utilitzar elements de l'antic temple medieval i fou una obra de dimensions modestes. Al final del segle xx, a causa de l'augment poblacional, es va decidir realitzar una gran ampliació del recinte. Se'l dotà d'una certa monumentalitat i interès artístic, sobretot en la façana sud, la d'accés a l'espai, on trobem la porta d'estil neogòtic. Cal destacar alguns dels carreus reaprofitats de l'antiga església que es troben al mur est i que, en certa manera, fan perdurar el record del vell temple del carrer del Calvari.

Monument als veïns a Juneda, instal·lat el 1988 davant de l'església del poble, fet que l'any 1988 es va traslladar a una ubicació actual.

Vista de l'entrada al cementiri de l'any 1953, fet per l'edifici Enric Gausí. Fons: Fons Documental de Juneda

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El ferrocarril
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

El ferrocarril Juneda

L'arribada del tren a Juneda

El 19 de setembre de 1878 s'obria al públic la línia de ferrocarril entre Juneda i les Borges Blanques, de 5,078 km, que connectava per primer cop la població amb la xarxa ferroviària que estava creant al costat de la Compañía del FC de Lérida a Reus y Tarragona. No seria fins l'any següent, concretament el 13 de maig de 1879, quan s'inaugurà el tram entre Juneda i Lleida, de 19,273 km, el qual completava la línia que connectava la capital de la terra ferma amb Tarragona. La construcció d'aquest tram durà vuit mesos i va suposar edificar el pont de ferro sobre el torrent de la Femosa, una obra d'estil de l'arquitectura del ferro a l'Europa d'aquella època, que posteriorment fou desmantellada.

Amb els canvis tecnològics l'edifici de l'estació deixà d'estar habitat i l'ús del carbó obrí pas a l'electrificació de la línia el 1975. Posteriorment, s'habilità una zona enjardinada amb un monument dedicat al ferrocarril (1978), que demostra l'important impacte econòmic, social i cultural que tingué aquest mitjà de transport a la vila de Juneda. La proximitat amb el canal d'Urgell i l'èxit econòmic de l'oli, el tabac, la fruita o la ramaderia al llarg del temps han fet de l'estació de ferrocarril un punt clau per al teixit empresarial local i ha deixat petjada en la configuració urbana del poble contemporani.

L'estació de ferrocarril en una postal de 1912. Foto per: Volpàgari Enric Sureda. Fons: Fons Documental de Juneda.

L'estació

Tot i que l'estació va entrar en servei al segle XIX, l'edifici actual data de 1920. És una obra austera de reminiscències neoclàssiques, que fou reformada el 1980 com a sala d'espera. Destaca també l'anomenada Casiletta, una petita estança que originàriament era de fusta i s'usà com a estació provisional, situada al creuament entre l'antic camí de les Borges Blanques i la via, i que tenia la funció d'alberg per al guardabarrera. Precisament arran de la Setmana Tràgica de 1909, durant la qual es calà foc al tren començant de Tarragona a Lleida a l'altura de la Floresta, un grup de joves de la Casiletta, motiu pel qual fou substituïda per una de pedra. En total es comptaven fins a quatre caselles més: la del Salat o d'en Simó, la d'en Xammar, la Casilla de la Reina i la de l'estació, la majoria de les quals foren enderrocades.

Vista aèria de l'espai de l'estació de ferrocarril amb la vila de Juneda al fons.

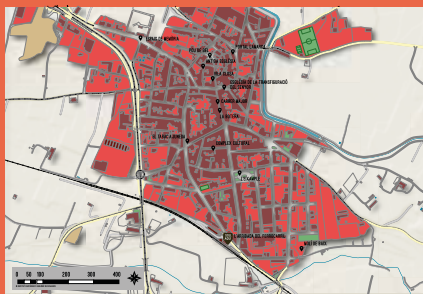
El pont de ferro

L'any 1879, s'inaugurava el pont de ferro, situat sobre el riu de la Femosa. Una elegant estructura reblonada que s'emmarcava en l'estil del final del segle XIX. El pont era de grans dimensions i es va construir així perquè els enginyers de l'època eren conscients que tot i el poc cabal del riu, en cas d'una gran riuada, havia de ser capaç de suportar el seu potencial destructiu.

Era d'un sol ull i en un sol tram. Fou definit pel poeta local Jaume Bosch Borrí com un "garbús de ferro i art, negrosenc i rovellat". Sortosament, durant la Guerra Civil no fou destruït.

Imatge del pont de ferro de l'època del segle XIX. Fons: Fons Documental de Juneda.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: La Botera
Mida gràfica: 240 x 560 mm

La Botera Juneda

És una obertura en forma d'arcada que separa dues cases a manera de carreró o passadís estret entre el carrer Major i el del Doctor Cornudella. L'actual pavimentació féu pujar el nivell del terra i obligà a desfer l'arc d'entrada per un de més altura.

Antiga aigüera de la bassa Bovera, el passatge de la Botera és per on sortia l'aigua de pluja residual de la part baixa del carrer Major. D'origens medievals, el carreró data d'almenys el segle XVI i funcionà com a travessia de ràpid accés entre els carrers Major, Nou i Fondo.

La bassa Bovera a inicis dels anys 80. Es pot apreciar que part d'aquesta està ocupada per la plaça municipal, que es va inaugurar el 1985. El 1986, es van construir el camp de futbol, a l'angle nord de la bassa.

Reconstrucció hipotètica del passeig fins a la bassa Bovera, segons els dibuixos de Josep Maria Ribera. Foto: ICC.

PRODUCCió
INSTITUT Patrimoni i Territori (www.institutpatrimoni.com) - GEOLOGIA Projectes i Serveis (www.gespa.com)
L'ART DE LA PAU (www.artdelapau.com) - IMAC MACÀ

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El molí d'oli
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

El molí d'oli

Juneda

Seu històrica de la Cooperativa del Camp de Juneda, l'edifici data del segle XIX, així com bona part de la maquinària agrícola que es conserva a l'interior. Originàriament a l'edifici s'hi moltura les olives, gra i raim, però amb la refundació de la cooperativa el 1972 es traslladà progressivament la maquinària a les noves instal·lacions. Als anys setanta s'hi desà de fabricar farina i vi i als vuitanta s'abandonà definitivament el molí d'oli. A la darrera dècada del segle XX l'Ajuntament de Juneda comprà el molí, es rehabilità com a museu municipal i s'hi adossà els dos edificis amb els quals forma el complex cultural.

Es conserven deu piques de decantació, cinc pedres de mòlta de granit, tres de troncocòniques i dues de circulars, tres plataformes per girar els carros, cinc cubs, tres premses hidràuliques (in situ només n'hi ha una) i una bàscula.

Premsa amb dues pedres de mòlta circular

Cub utilitzat en el procés de moler

Premsa amb tres pedres de mòlta troncocòniques

Museu arqueològic i etnològic

El museu també inclou l'exposició permanent "Colors de terra" on es mostra una part dels resultats de les excavacions arqueològiques de l'aldeia de Minferri, a la vall de la Femosa. El títol de l'exposició es refereix a les traces multicolors que deixaren en el terra els habitants estudiats en el jaciment i s'estructura en diversos àmbits temàtics: l'organització interna de l'aldeia, l'arquitectura de les cases, les activitats domèstiques i de producció, els aspectes socials i el món funerari. Minferri, punt de referència obligat per a conèixer el període comprès entre el 4000 i el 3550 ANE a la plana occidental catalana, ha permès tenir testimoni per primer cop a la regió d'una casa de planta rectangular en l'edat del bronze així com sobre d'altres aspectes de la vida quotidiana que van des de la cuina, el vestir, l'oci i les eines fins als sumptuosos enterraments per a personatges venerables.

Vista exterior del museu

Exposició permanent del museu "Colors de terra"

Equipat que mostra el tipus d'enterrament del jaciment de Minferri

El brocal de pou romà del Pla de les Forques

El brocal es trobà al jaciment romà del Pla de les Forques, a Juneda. Aquest brocal fa uns 80 cm d'alt, amb un perímetre de 280 cm a la base, un diàmetre exterior de 85-90 cm i l'interior d'uns 58 cm, amb un pes aproximat de 500 kg. Es tracta d'un bloc de pedra calcària de forma cilíndrica que es va buidar per dins i es va tallar, decorar i polir per fora. La decoració exterior és el més destacat, atès que imita l'aspecte d'una columna d'estil toscà estriat, simulant les motlures d'un capitell a la boca del brocal i les d'una base a baix, sense oblidar la part central acanalada o estriada. El brocal s'elaborà entre la fi del segle I aC i mitjan segle I dC en un taller escultòric, amb material procedent probablement d'alguna pedrera prop de Tàrraco, i que segurament es destinà al pou d'una villa o explotació agrícola important.

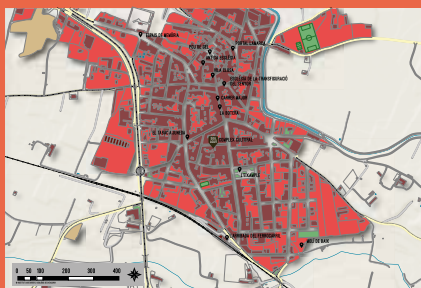
El brocal cobert del Pla de les Forques

El Teatre del Foment

El Teatre del Foment és una part de l'edifici històric de la patronal junedesa que allotjava l'espai dedicat a les arts escèniques, el cinema o actes polítics, entre d'altres. L'edifici original del teatre fou construït durant la primera meitat del segle XX i té un estil arquitectònic que pretén imitar l'interior del Gran Teatre del Liceu barceloní amb un primer pis denominat 'el Galliner' al qual les il·lotes sostingudes per gran columnes decorades pretenen donar certa monumentalitat. Tanmateix, el teatre fou remodelat primer el 1988, quan perdé bona part de la decoració i disposició original, i altre cop el 2011, quan s'adaptà per a nous usos i s'actualitzà la infraestructura.

Teatre del Foment l'any 1938. Font: Fons Documental de Juneda

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El molí de baix
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Molí de Baix

Juneda

El molí de Baix és un bon exemple d'arquitectura preindustrial, sobre la base de l'aprofitament de l'energia hidràulica de la Femosa com a força motriu.

És de planta rectangular i s'hi ha fet diverses ampliacions al llarg del temps. El cos central és el molí pròpiament dit, i consta de planta baixa i dos plantes superiors. A la planta baixa es conserven ets mecanismes de funcionament de l'any 1972. A la primera planta hi havia la sala de les moles i, finalment, a la segona planta hi havia l'habitatge. A la banda est l'estructura de l'edifici estava distribuïda d'igual manera però amb funcions diferents: la planta baixa com a magatzem i quadra, el primer pis com a sala de la neteja i el segon pis (ara desaparegut) com a habitatge. Pel que fa a l'ala lateral oest, bastida el 1939, ha estat al llarg del temps magatzem, fàbrica d'aguardent i molí d'oli.

Fou construït principalment amb carreus de pedra lligats amb morter de calç, però també amb murs de tàpia. Del conjunt destaca el pont de pedra a l'entrada del pou interior i la bassa feta de carreus per acumular l'aigua. Inclou l'espai conegut popularment com la font del Gat (o del Torrent).

El Molí després de la Guerra Civil. Foto dels anys 1930. Vista aèria del molí l'any 1935 amb l'estructura de l'edifici. Foto dels anys 1930. Vista aèria del molí l'any 1935 amb l'estructura de l'edifici. Foto dels anys 1930. Vista aèria del molí l'any 1935 amb l'estructura de l'edifici.

Patrimoni del molí amb el pont de pedra al final l'any 1935.

Història

Documental des de temps remots, el molí de Baix estava integrat dins la reserva senyorial de la dominicatura del senyor. L'any 1517 el duc de Cardona i baró de Juneda Ferran Ramon Folc de Cardona i la seva filla Joana, van fer-ne essorí en emfiteusi a la Universitat i particulars de la vila, juntament amb el territori de la dominicatura i altres possessions. Va ser administrat pel Comú de la vila fins al 1586. En aquesta època va ser conegut com el molí de la Vila o del Comú. El 1872 va patir un esfondrament a causa del seu estat lamentable. S'hagué de reconstruir instal·lant nova maquinària i ampliar-lo per ubicar-hi una fàbrica, fet reflectit en la línia i les inicials MADRT que corresponen a Molino Aguaderteria de Ramon Torrent.

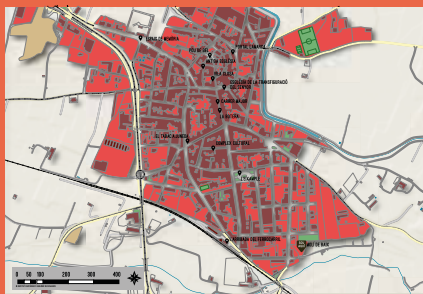
L'edifici feia les funcions de molí fariner i fàbrica d'aguardent, comptava amb estances dedicades a magatzem i habitatge i funcionava amb electricitat gràcies a l'aigua de la bassa del molí. El 28 de desembre de 1937, durant la Guerra Civil, l'ala est de l'edifici es tornà a ensorrar, fet que va costar la vida a tres persones. No prengué el funcionament amb normalitat fins al 1947, ja dedicat exclusivament a la mòlta de pinso. Als anys cinquanta l'edifici es reconstruí parcialment i va funcionar com a molí fins al 1982, quan s'aturà l'activitat per la baixa productivitat, a causa d'una maquinària antiquada. Tot i que el 1992 es va tornar a ensorrar, avui en dia l'edifici està en procés de recuperació.

Els usos històrics del molí

- Des de l'origen fins a 1982, molí fariner.
- Ala oest. Des de 1971 fins al 1991, fàbrica o fàbrica d'aguardent.
- Ala oest. Des de 1991 fins al 1915, molí d'oli.
- Ala est. Des de 1971 fins a 1982, serradora de fusta.
- Planta superior, des de 1971 fins a 1997, habitatge familiar.

Vista de la sala de mòlta. Foto: Família Roselló.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El portal Lamarca
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Portal Lamarca Juneda

El portal

Aquest portal, orientat en sentit nord-est, devia ser, sense dubte, un dels principals accessos a la vila closa de Juneda, ja que es troba en els murs que flanqueaven la muralla medieval. Possiblement, formà un pas cobert, seguint la tradició urbanística medieval, segons la qual les cases s'adossaven a la muralla i s'hi integraven.

Es tracta d'un portal adovellat (vint-i-cinc dovelles i la clau) d'arc apuntat lleugerament rebaixat, i presenta unes dimensions aproximades de 2,50 m de llum x 3,50 m d'alçada. Està basat a base de carreus de pedra picada, que formen els brancals, que queden parcialment tapats pels edificis dels costats. Encara és visible una part dels murs de l'antiga muralla en el traçat del carrer, a banda i banda del portal.

El portal vist des del carrer del Portal de Lamarca. Conservador del Patrimoni de Juneda.
 Vista de detall del portal. Conservador del Patrimoni de Juneda.
 El portal vist des de l'alçada del carrer Pinell. Conservador del Patrimoni de Juneda.
 El portal l'any 1912 fotografat per Enric Sureda. Font: Fons Documental de Juneda.

Vista del portal al centre. Closes són visibles fragments de la muralla en alguns trams d'aquest sector.

Història

El portal de Lamarca o del Marco, d'estil gòtic i datat almenys del segle XIII, duu el nom del batlle de Juneda durant la Guerra del Francès i és una de les entrades de l'antiga vila closa. També conegut com a carrer d'Arbúcia, perquè marca l'inici del camí en aquesta direcció, el portal dona al raval del Pinell, que inicia el traçat urbà medieval. A la vora del portal es poden veure les restes d'una de les torres de vigilància de la vila closa i a la casa Lamarca es conserven restes de la muralla. A més, a la mateixa casa s'han trobat restes de portals gòtics i antigament contenia l'anomenat molí del Marco, avui desaparegut.

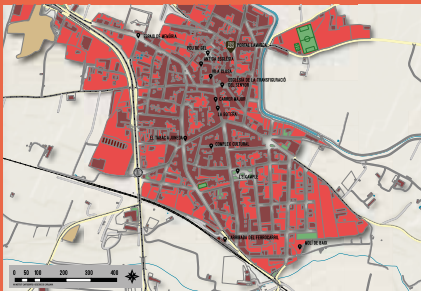
Als anys noranta del segle XX s'hi va realitzar una intervenció per restaurar-lo en la qual es va eliminar els cosos afegits amb posterioritat, per deixar-lo tal com el veiem actualment.

Restes d'edificis a l'interior del portal. Conservador del Patrimoni de Juneda.

Els altres portals

És l'únic portal que es conserva de l'antic traçat medieval de Juneda. La resta de portals han estat essencialment estudiats i són poc coneguts, però correspondrien possiblement als carrers principals d'entrada al recinte, entre aquests el carrer del Calvari (portal de Sant Salvador), que portava fins a l'antiga església i al cementiri, i el carrer de la Carnisseria (portal de la Font), que donava al camí de la Font.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: El Pou de Gel
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

El Pou de Gel

Juneda

Aquesta construcció popular es troba excavada a terra, sota la plaça de les Tres Creus. Presenta una planta circular (d'uns 8 m de diàmetre) amb les parets verticals fins a l'arrencada de la volta, en forma de cúpula quasi rebavada, que està construïda amb grans carreus de pedra sobrepesats que la van tancant a cada filada fins a cloure-la a la part superior, on hi havia una obertura de forma quadrada (alçada aproximada de 8 m). L'obertura superior tenia com a finalitat permetre la introducció i l'extracció dels blocs de gel, i a la vegada, l'accés del personal que hi treballava. Aquesta obertura hauria estat la part visible des de l'exterior, però actualment es troba soterrada pel paviment de la plaça de les Tres Creus.

Una altra obertura, que dona just a l'arrencada de la volta, en el mur orientat a l'est, és precedida per un corredor o galeria amb sortida a l'exterior. Aquesta obertura, actualment, és l'entrada al pou.

El terra, ben enllosat, presenta una inclinació en direcció als laterals, per on derivava l'aigua del desglaç cap a l'exterior.

Perfil superior on hi havia la boca del pou, per on s'extreia el gel. Vista de l'entrada al pou de gel des de l'exterior. Vista del costat al pou de gel des de l'exterior. Esquema del pou de gel. Autor: Josep Maria Pla.

El pou de gel ubicat sota la plaça de les Tres Creus.

Història

Datada entre els segles **xx** i **xx**, fou excavat a l'obaga de la Creu, al nord medieval de la població, per poder mantenir un ambient fred. La seva funció històrica ha estat la de conservar la neu hivernal i el gel per tal de mantenir els aliments en bon estat durant les etapes més caloroses de l'any i també per a usos terapèutics. La gran capacitat del pou fa que esdevinguin un element central per a la vila ciutat, situat a sota de la plaça de les Tres Creus, i imprescindible per a la Juneda moderna i contemporània, fins al punt que fou utilitzat com a refugi antiàeri durant la Guerra Civil. El 1982 s'inicià la restauració i adequació de l'espai que han fet del pou de gel de Juneda un dels més ben conservats de Catalunya.

El pou de gel situat en la rehabilitació de nova urbanització del carrer de Sant Jordi. Fotografia per el Museu.

Funcionament

El pou de gel requeria gel o neu com a primera matèria, de manera que havia d'estar situat prop de basses, fonts o torrents naturals. Mitjançant la construcció de séquies s'abocava l'aigua en grans basses de poca alçada on, amb el temps adequat, es gelava i transportava al pou.

Com a estructura complexa que era, el pou requeria un manteniment i una neteja constants, així com personal especialitzat amb experiència i la primera matèria que permetia el bon funcionament del pou. El material aïllant solia ser palla i rama que s'havia de col·locar en l'ordre adequat: primer un metre de rama al fons, després a les vores per evitar el contacte amb les parets, i encara es construïa un pas de blocs separats entre ells per una amalgama de glaç, rama i palla. Finalment, s'excava un primer pis de rama petra barrejada amb palla i un segon pis amb el glaç, una estructura que es podia repetir fins a omplir l'espai interior del pou. Un cop acabada, es tapava tot amb palla, que contribuïa a mantenir la temperatura.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Vila Closa

Mida gràfica: 457,5 x 1206,5 mm

Vila Closa

Conjunt urbà monumental format per carrers amb un traçat estratègic i l'heretge grup de l'urbanisme medieval, amb una zona costanera que envolta el turó del Calvari, anomenat popularment La Costa.

Foto: acf de la Vila Closa

Juneda

Malgrat que la tradició popular ubicava l'origen de la població en el carrer del Pinell, el cert és que probablement es situà en Vila de Cassos compresa entre els carrers del Calvari i Carmonissa, la travessia del Calvari i la plaza de les Tres Creus. Marquen el seu perímetre exterior l'actual carrer de Sant Joan, la plaça de l'Església, el carrer de Torregrossa i el carrer del Bas.

Història

El poblament històric de la vila closa se situà en el turó del Calvari, La Costa, proper com era al torrent de la Femosa, envoltat de terres que es destinaven a l'agricultura. L'irregularitat del terreny permeté la construcció d'un recinte emmurallat amb torres que assegurava un espai defensiu que configurà el nucli històric de la població.

De la vila closa es conserven parts dels murs que l'encerclaven, el portal de Lamacra –on dels portals d'entrada al recinte emmurallat– el centre històric amb els seus traçats urbans medievals i les restes d'una torre de vigilància. Sobre la població sabem que el 1148 Juneda tenia 130 habitants, un nombre que augmentà fins al 1305, quan arribà als 300, i l'any 1 que sofrí una catàstrofe a finals de segle amb un descens fins als 225 habitants el 1378, el nucli es recuperà fins a assolir els 815 el 1553.

Elements d'interès

<p>Pou de Gel Situat a prop de Sant Joan d'Oria, és un dels pou de pedra més antics de la vila closa. A més, és un dels pous més antics de la vila closa. El pou està construït amb pedra de les coves de Sant Joan d'Oria. És un dels pous més antics de la vila closa. El pou està construït amb pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Mur del recinte de l'església Al carrer del Calvari, ha estat restaurat i és un dels elements més interessants del recinte. El mur està construït amb pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Portal de Lamacra És un dels portals d'entrada al recinte emmurallat. El portal està construït amb pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>
<p>Cal Batet És un dels edificis més interessants de la vila closa. És un edifici de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Vila la Ramona És un dels nuclis més antics de la vila closa. És un nucli de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Cal Guix És un dels edificis més interessants de la vila closa. És un edifici de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>
<p>Cal Guix És un dels edificis més interessants de la vila closa. És un edifici de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Cal Guix És un dels edificis més interessants de la vila closa. És un edifici de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>	<p>Cal Guix És un dels edificis més interessants de la vila closa. És un edifici de pedra de les coves de Sant Joan d'Oria.</p>

PRIDICOR
20222 Pridicor, Tarragona (Barcelona)
02009 Pridicor, Tarragona (Barcelona)
L'OPC i els seus projectes són
MARC PÚBLIC

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Molí de la Bardissa
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Molí de la Bardissa Juneda

L'edifici del molí compta amb una superfície de 400 m², aproximadament, i dues plantes construïdes amb pedres de mides diverses unides amb morter de calç.

La primera planta estava dedicada al molí i encara s'hi conserven fragments de la base de la mola sotana, un gran pilar de pedra per a l'embigat, el cacau o túnel per a les rodes hidràuliques o les escales de pedra vers el segon pis. Aquesta segona planta estava ocupada per l'habitatge del moliner, dividit en tres espais. La cuina i llar de foc, el menjador sala d'estar i una habitació. De l'exterior de l'edifici destaca el jardí, un mur de pedra de l'antiga bassa, un pou cilíndric de pedra i el túnel del cacau i la seva arcada de pedra.

Vista aèria del molí de la Bardissa i canal de desguàs del molí

Segles d'història

Documentat ja al segle ^{xv}, funcionà com a molí fariner gràcies a la seva proximitat amb el torrent de la Femosa, aprofitat mitjançant la séquia motinal dita de la Bardissa. Antic molí de la baronia dels Cardona, al segle ^{xvi} pertanyia a Andreu Ferrer, d'Arbeca, i al seu fill Miquel, fins que el vengué a la vila de Juneda. Al segle ^{xix} l'adquirí la família Guu Triquell, de les Borges Blanques, per passar després en règim d'arrendament, al matrimoni Serra Bardagi de Juneda i, finalment, als actuals propietaris, la família Garsaball de les Borges Blanques, des del 1934 fins avui dia. El molí comptava amb quadres, corral i hort, habitatge per al moliner, cuina i bassa d'aigua, a més de dues moles i el cacau. Al segle ^{xviii} el complex fou ampliat però als anys trenta del segle ^{xx} el molí va ser desmantellat. Durant la Guerra Civil el molí serví de refugi a famílies i reigioses de les Borges Blanques.

El baixador que mesura com arriba l'aigua al molí

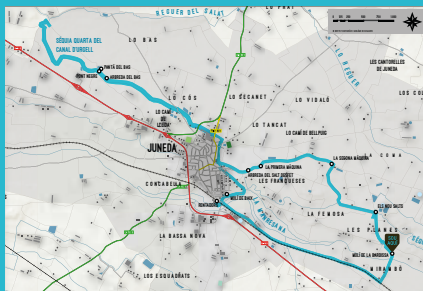
La peixera i la séquia motinal

Per fer funcionar el molí, aquest necessitava aigua. Com que s'ubicava en una zona on els cursos fluvials són escassos i poc regulars (el torrent de la Femosa respon a aquesta característica), era necessari crear una infraestructura que permetés disposar d'aigua per al molí. Aquesta infraestructura es basava, principalment, en la construcció d'una petita cascada o peixera que servís per acumular aigua en aquell punt, i poder derivar-ne una part a través de la séquia motinal cap a la bassa del molí. De la peixera original, poca cosa en queda, solament la ubicació. Pel que fa a la resta, ha estat canviada per una estructura més moderna.

La peixera es troba al terme de les Borges Blanques, al límit amb el de Juneda, i la séquia recorre aproximadament 1 km fins a arribar al molí.

Funcionament de la séquia que porta aigua al molí

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Parc de la Banqueta
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Parc de la Banqueta Juneda

Aquest parc és un dels espais més atractius de Juneda. El recorregut el marca la quarta sèquia del canal d'Urgell, construïda al mateix temps que el canal, entre el 1853 i el 1865.

El tram de la Banqueta de Juneda es pot realitzar en dues direccions, una en direcció a les Borges Blanques i l'altra cap a Margalef.

Paral·lela a la sèquia, hi ha una gran diversitat d'arbres constituïts per freixes, àlbers, plataners o oms, així com petits bosquets a l'entorn de la sèquia, on trobem ginestes, esbarzers, lílup i arg blanc. En aquest espai natural d'especial interès podem trobar fauna tan diversa com els insectes sabaters, la polla d'aigua, el pirot verd i la rata d'aigua, tan característics de la plana de Lleida.

Hi trobem un important patrimoni arquitectònic: cases, aqüeductes, túnels, ponts, salts d'aigua, etc. No us podeu perdre ni els salts de la primera i la segona màquina, ni els Nou Salts, sobretot en la temporada del reg, en què la quarta sèquia ve plena i és un veritable espectacle.

Per a completar la visita a l'entorn de la Banqueta, a l'alçada dels Nou Salts, comenceu un recorregut que ens portarà de tornada a Juneda i que ens permetrà conèixer altres elements vinculats amb l'aigua (al torrent de la Femosa) i de cabdal importància en la història de Juneda: el molí de la Bardissa, els antics rentadors públics i el molí de Baix.

Vista aèria del Parc de la Banqueta i del nucli de Juneda, ara del Salt Desfet

Elements d'interès

Durant el recorregut, trobareu plafons informatius sobre els elements més interessants per visitar.

Primera Màquina

L'any 1862 es va construir la petita central hidroelèctrica, coneguda amb el nom de primera màquina. Aprofitava el desnivell de salt per a la generació d'energia. L'electricitat que produïa s'utilitzava per portar la llum al molí de Juneda. Avui és, doncs, un patrimoni d'especial valor per als junedesos.

Segona Màquina

L'any 1911, s'hi va construir una petita central hidroelèctrica aprofitant el desnivell del salt. De característiques similars a la primera màquina, produïa energia elèctrica per a la planta de salnitrat de Juneda, que hi havia de 0,51 m. Té un valor patrimonial de gran importància en plena època del reg.

Arbrada de Salt Desfet

Aquest espai és un nucli recuperat per a la vila de Juneda, a partir del cobriment d'aquest tram del canal. S'hi ha instal·lat equipament per fer esports i una petita arbrada.

Els Nou Salts

Els Nou Salts sobrenen un desnivell de 23 metres en una zona de 300 metres i constitueixen un dels espais més bonics i espectaculars de la plana de Lleida.

Rentadors

Els antics rentadors de la vila de Juneda estan repartits en quatre espais en parcs i jardins, un dels quals és el de la Banqueta, un altre al carrer de Sant Joan i un altre al carrer de Sant Jaume.

Pont Negre

Es un dels nombrosos ponts que es construïren amb la realització del canal. Molt interessant, dels ponts originals no més en resten traces a la quarta sèquia. Construït amb pedra i amb una llum d'uns 8 metres, després dels canvis de propietat en l'any 1910, es va restaurar.

Arbrada del Bas

Aquesta arbrada està formada per més de vuit-centes plantes, dissenyades en dos registres paral·lels. Foren plantades entre 1923 i 1925. Aquestes plantes són molt boniques i tenen un valor patrimonial de gran importància.

Pantà del Bas

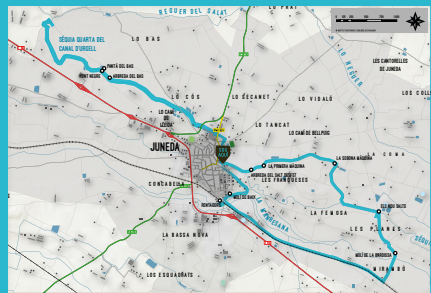
Durant el recorregut de la quarta sèquia trobem diversos pantans que són lligats del canal i que serveixen per garantir el reg. Abarquen diferents espais, mentre que el més gran és el de la Bardissa, amb una superfície de més de 10 hectàrees.

Molí de la Bardissa

Aquest molí, documentat al segle XVIII, és el més antic de la plana de Lleida. És un dels elements més importants del patrimoni arquitectònic de la plana de Lleida.

Molí de Baix

Es un dels elements més importants del patrimoni arquitectònic de la plana de Lleida. És un dels elements més importants del patrimoni arquitectònic de la plana de Lleida.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Ruta de l'aigua - La Banqueta
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Ruta de l'Aigua – Juneda La Banqueta

La Banqueta Oest	La Banqueta Est	Ruta de l'Aigua
1. Arbreda de Salt Desfet	5. Arbreda del Bas	8. Molí de la Bardissa
2. Primera Màquina	6. Pantà del Bas	9. Rentadors
3. Segona Màquina	7. Pont Negre	10. Molí de Baix
4. Els Nou Salts		

LA PLETA VELLA LO PHAQUET
LA CORIOLA LOS PILANS
BASSA DELS PLANS
SÈQUIA QUARTA DEL CANAL D'URGELL
LO BAS
LO CAMÍ DE LLEIDA LO CÒS
CONCÀBELLA LO SECANET
JUNEDA LO TANCAT
LES FRANQUESES LA MANRESANA
LA FEMOSA
LES PLANES
MIRAMBÓ
LES BORGES BLANQUES
SÈQUIA QUARTA DEL CANAL D'URGELL
LO BAS C

SOU AQUI

PRODUCCIÓ
DIRECCIÓ Patrimoni i Turisme (www.turisme.cat)
DISENY I FOTOGRAFIA (www.guicard.com)
L'ART DE GRAFIC (www.lartdegrafic.com)
MARC MACIÀ

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Bunquer republicà
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Búnquer republicà Juneda

Aquest búnquer, com molts altres que trobem a la Plana de Lleida, es troba ubicat als encontorns del canal d'Urgell. En trobem d'altres, també, en les séquies o canals secundaris d'aquest. Això es deu al fet que el canal representava un escull per travessar-lo i, per tant, reforçava la fortalesa i l'eficiència del búnquer.

Fou construït amb formigó armat i recobert amb carreus de pedra exteriorment per millorar-ne la resistència i el camuflatge amb l'entorn. De planta quasi circular, habitual en punts de control, està semixcavat en el terreny possiblement per dificultar-ne la localització aèria i evitar un bombardeig. Disposa de diverses espitlleres rectangulars visibles en el frontal arrodonit. Per la seva ubicació, situat al pla, i les seves característiques isolades sense més estructures associades, possiblement exercia de control de la via d'accés a la zona de Castellidans, dotat amb un niu de metralladora, més que no pas com un dels punts d'observació que s'ubicaven estratègicament en punts més panoràmics. Modest en dimensions, 2,5 m de diàmetre i de quasi 2 m d'alçada aproximats, hauria capacitat per a dos-tres soldats tot i que difícilment hauria estat gaire resistent, ja que aquests punts isolats al pla eren altament vulnerables.

Podem trobar diversos búnquers similars a aquest repartits per la geografia garriguenca, en especial al municipi veí de Castellidans, a la zona més muntanyosa de la comarca, en transició cap a la plana d'Urgell, en el qual les característiques orogràfiques permetien el desenvolupament d'un sistema defensiu més complex amb la combinació de punts d'observació, trinxeres, pous de tirador i nius de metralladores.

Orbitòrrama en què s'observa el búnquer al castell del canal d'Urgell. Font: ICC

Detall i perspectiva des dels búnquers situats al capdamunt del castell de Castellidans en què disposaven d'una fortalesa privilegiada de la plana i la partida de Miravall, però en un indret altament defensiu.

Història

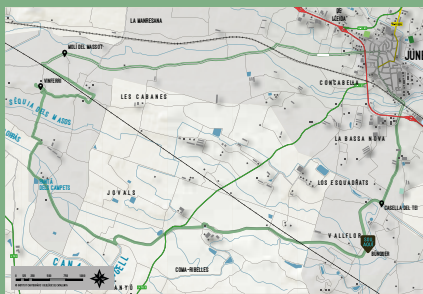
Construït a la partida de Miravall durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939), forma part d'un conjunt que inclou diversos nius de metralladora i altres búnquers. El búnquer fou construït per l'exèrcit republicà com a element defensiu davant de l'ofensiva de l'exèrcit franquista duta a terme a finals de 1938 provinent de Puigverd de Lleida i Castellidans en direcció a Juneda, pas previ per a l'ocupació de les Borges Blanques. Juneda caigué en mans dels colpistes el 5 de gener de 1939 i fou ocupada per part de la Brigada Mixta Frece Nere, la Brigada Mixta Frece Azzurre, la 40a Divisió de l'exèrcit i l'Exèrcit de Navarra. El búnquer també oferia capacitat ofensiva ja que se situava en un espai estratègic entre els termes de Castellidans i les Borges Blanques en un enclavament de difícil ocupació com era el mas de Miravall.

Il·lustració del búnquer. Font: Somal, Matthew Pugh

Imatge actual del búnquer

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Molí del Massot
Mida gràfica: 360 x 1206,5 mm

Molí del Massot Juneda

Queda poca cosa d'aquest molí, que havia estat un dels més importants del terme de Juneda i dels ubicats al voltant de la Femosa. Actualment, sols es pot observar part de l'estructura del cos principal del conjunt, que estava format per tres cossos. Aquest cos més important tenia una planta baixa i dues plantes de pis, amb l'accés principal orientat al camí. Estava construït amb carreus de pedra ben treballats, sobretot en l'accés, on hi havia una gran llinda de pedra. Els cossos adossats als laterals eren d'una sola planta i combinaven els carreus de pedra amb els murs de tàpia.

Com tots els molins ubicats a l'entorn de cursos d'aigua irregulars i poc cabalosos, disposava d'una sèquia pròpia que portava l'aigua des d'una resclosa de la Femosa fins a la bassa del molí. Tant la sèquia com la bassa han desaparegut.

Segons publicacions realitzades abans d'ensorrar-se, es podien veure inscripcions en algunes llindes del molí. En la llinda d'una porta interior hi figurava "MASSOT ANY 1785", i en una altra, "ANY 1870". Tant una data com l'altra es devien correspondre a sengles modificacions de l'edifici.

Vista aèria del molí del Massot. Any 2015.

Història

Datat del segle XVIII, l'edifici sembla que es construï sobre un altre molí del segle XVI i a la segona meitat del XIX es tornà a reformar. Propietat de la família de Ramon Massot, de Puigverd de Lleida, qui el reformà el 1870, comptava amb una sèquia de molí i una bassa que s'omplia d'aigües derivades del torrent de la Femosa que li permetia fer servir l'energia hidràulica. El molí es dedicava a molinar cereals per a fer farina, però amb la transformació dels cultius que implicà l'arribada del canal d'Urgell l'edifici perdé cada cop més el seu sentit i deixà de funcionar al començament del segle XX. Sens dubte, es tracta d'un dels principals exemples dels usos de l'aigua abans de l'arribada del rec i un testimoni del paisatge anterior al canal que permet entendre millor un territori desaparegut format per cultius predominantment de secà que requerien l'aprofitament de l'aigua com a font d'energia.

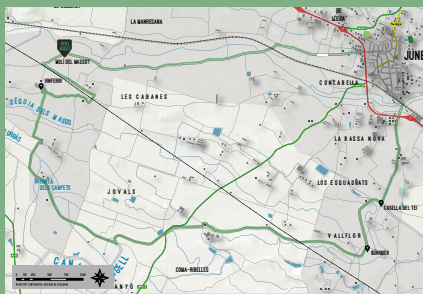
A l'inici del segle XXI, el molí s'ensorrà i actualment només en resten les estructures visibles.

El molí abans d'ensorrar-se l'any 2005. Font: Família Massot.

Imatge de l'obra dels anys vuitanta del segle XX, amb l'obra més recent del molí dempeus. Font: Juneda i el seu terme. Josep M. Solà i Bonet.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Ruta Entre Canals
Mida gràfica: 457,5 x 1206,5 mm

Ruta Entre Canals

Juneda

Aquesta ruta transcorre pel sud-oest del terme municipal de Juneda, travessa un enclavament del terme de les Borges Blanques i forma al nord de Juneda per l'oest. Seguint l'itinerari que porta als Bassos, arriba a la Casella del Fe. Aquest petit edifici era la casa dels antics canalers, els responsables del manteniment de les banquetes arbrades i de la distribució de l'aigua per les boquetes.

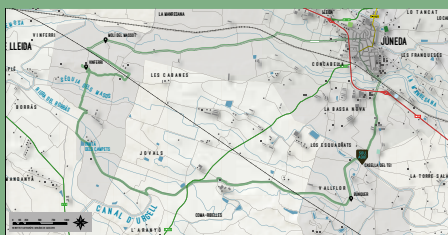
Seguint les indicacions, continuem paral·lels al canal d'Urgell, fins a arribar al binger, situat a l'est del canal. Aquest fou construït pels republicans l'any 1938, durant el transcurso de la Guerra Civil espanyola.

L'itinerari recorre durant un quilòmetre l'enclavament del terme de les Borges Blanques, on trobem elements d'interès com l'antic molí del Mas Rog i diferents sàtio d'aigua i petits embassaments d'aigua per al rec dels cultius de l'entorn.

Un cop ja tornem a estar al terme municipal de Juneda, el recorregut ens porta fins a Vinyers, un indret actualment en ruïnes, però que fins a l'inici del segle XX encara conservava el castell de Vinyers i l'ermà de Sant Jordi. Des d'aquest punt, abans de tenir-hi una excel·lent vista de la vall del Torrent de la Fumosa i del paisatge de l'entorn.

El darrer element patrimonial d'interès del recorregut és el molí del Massot, un dels més antics del Torrent de la Fumosa. Malauradament, es troba en estat ruïnós des de l'any 2000, quan es va ensorrar.

Tornant cap a Juneda, és possible que pugueu observar diferents aprofitaments planejats per la zona.

Elements d'interès

La Casella del Fe
La Casella del Fe és un edifici construït al canal d'Urgell, molt característic en la seva forma i en la seva funció. És un edifici de pedra amb una única finestra i una porta a l'entrada. És un edifici molt senzill i funcional, que serveix per a protegir el canal i a evitar que els animals entrin a beure de l'aigua.

La Casella del Fe està formada per dos edificis, un que protegeix el canal de l'oest i un altre que protegeix el canal de l'est. Els edificis són de pedra i tenen una estructura molt senzilla.

Binger
A l'est del canal d'Urgell, podem observar un binger, una estructura de pedra que regula el flux d'aigua. És una estructura molt senzilla i funcional, que serveix per a controlar el nivell d'aigua del canal i a evitar que s'ensorri.

Canal d'Urgell
El Canal d'Urgell és un canal d'aigua que travessa el paisatge de Juneda. És un canal molt senzill i funcional, que serveix per a transportar l'aigua des de l'Urgell fins a Juneda. El canal està format per un canal de pedra i un canal de terra.

Vinyers
Vinyers és un indret del recorregut arbrades on hi ha un castell i unes ruïnes. És un indret molt interessant, que té una història molt rica. El castell de Vinyers és un castell de pedra que té una estructura molt senzilla i funcional.

Molí del Massot
El Molí del Massot és un molí de pedra que està en ruïnes. És un molí molt interessant, que té una història molt rica. El molí del Massot és un molí de pedra que té una estructura molt senzilla i funcional.

Els Bassos
Els Bassos és un indret del recorregut arbrades on hi ha unes banquetes arbrades. És un indret molt interessant, que té una història molt rica. Els Bassos són unes banquetes arbrades que són molt importants per a la zona.

PROJECTE DESENVOLUPAT

Cartellera: Vinferri
Mida gràfica: 1280 x 460 mm

Vinferri

Juneda

El Castell i Ermita

Els han arribat pocs testimonis materials d'aquest important espai patrimonial, que havia estat format pel castell de Vinferri i l'ermita de Sant Jordi.

De l'ermita encara són visibles alguns carreus de pedra ben treballats a la part inferior i trams de mur de làpia. Pel que fa al castell, només s'observen algunes estructures, que sobresurten poc del nivell del sòl.

Sabem que el castell de Vinferri era un edifici de planta rectangular i cobertura d'armadura una planta de pis. La construcció estava feta amb grans carreus de pedra calcària unita amb morter de calç, típic de la zona gurganesca. I tenia un edifici adossat amb parets de làpia. L'entrada al castell es feia pel seu punt adovellat, a la dovella central del qual hi havia el símbol de la família Santmarç.

Pel que fa a l'ermita, es tractava d'un petit temple d'una sola nau, amb l'accés a l'interior orientat al castell.

Aquest conjunt ubicava en un punt estratègic del territori, en un turó que dominava les terres férrils del torrent de la Femosa, entre Juneda i Puigverd de Lleida.

Historia

Situada al nord-oest del terme municipal, la jaçada de Vinferri forma un important conjunt patrimonial juntament amb el poblament de l'edat del bronze de Vinferri i la resta de jaciments de la vall de la Femosa. De l'espai destaca l'antiga ermita de Sant Jordi, que té els orígens en la quadra d'un fortí d'origen almerat que posseïa altres terres a Almerat i Alguare (el Sagrís). L'ermita formava part del castell de Vinferri, d'origen incert, però que el 1395 tenia aquest fons i era propietat de la família Santmarç de Lleida.

El castell perdurà fins al segle XVIII reconstruït en habitatges de família ramadonera i l'ermita de Sant Jordi, de l'edifici principal en resten alguns murs de làpia i alguns subterranis, però, en general, el conjunt avui en dia està destruït, ja que arran de les desamortitzacions de Manóvilba, durant el segle XIX, la propietat passà a Puigverd de Lleida, que després abandonà aquest espai.

En el passat recent, arran de la memòria popular del lloc com a espai de ocults, els habitants de Juneda i Puigverd hi feren aplics i habides populars per la història de Sant Jordi. L'indica i la manca d'arranjament de l'espai, però, han fet que aquesta tradició es perdi.

A finals del segle XX, segons les fotografies realitzades per Josep Masot, es pot apreciar el conjunt encara dempeus, però en un estat de conservació delicat. A mitjan segle XXI, malgrat la seva antiguitat, el conjunt es comença a encorçar definitivament, fins a quedar pràcticament com el veïem avui en dia.

Jaciments de la Femosa

Pel que fa al conjunt de jaciments de la vall, la topografia arqueològica que representen abraça cronològicament del Paleolític fins a arribar a l'Edat Mitjana, de manera que constitueix un espai d'alt valor patrimonial.

El castell i el troç de la Femosa han canviat molt des de l'antiguitat i es poden veure tres nivells ocasionals de fortificacions a les seves ribes amb una extensió de cinquanta metres per sobre del curs actual en la més antiga d'aixes.

El poblament al voltant d'aquest important afluent del Segre es concentrà amb nombroses ocupacions de les quals resten més de quaranta jaciments a la vall. Predomina els corresponents al bronze final, l'edat del ferro, l'època ibèrica i la romana.

Planell

PROTECCió PATRIMONIAL CULTURAL DE LLEIDA
DIRECCIó GENERAL DE PATRIMONI CULTURAL
LLEIDA

RECULL FOTOGRÀFIC
CARTELLERES I ACTUACIONS

[IN]SITU
Patrimoni i Turisme
www.in-situ.cat